

Anonimizirana različica

Povzetek

C-402/19 - 1

Zadeva C-402/19

Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1) Poslovnika Sodišča

Datum vložitve:

24. maj 2019

Predložitveno sodišče:

Cour du travail de Liège (delovno sodišče v Liègeu, Belgija)

Datum predložitvene odločbe:

17. maj 2019

Pritožnik:

LM

Nasprotna stranka v pritožbenem postopku:

Centre public d'action sociale de Seraing

I. Dejansko stanje in postopek v glavni stvari

- 1 Oseba LM, pritožnik v postopku v glavni stvari, rojen leta 1956 in državljan Konga, je oče danes polnoletnega dekleta, osebe R, rojene leta 1999. Oseba R trpi zaradi močno napredovale anemije srpastih celic in obsežno cifoza, ki potrebujeta kirurški poseg, pri čemer bi neizvedba tega posega povzročila paralizo.
- 2 Med strankama ni sporno, da je zdravstveno stanje osebe R zelo resno, in iz spisa zadeve v glavni stvari izhaja, da je po presoji zdravnikov potrebna stalna navzočnost njenega očeta ob njej.
- 3 Osebi LM in R sta prišli v Belgijo leta 2012. Oseba LM je zaradi zdravstvenega stanja osebe R, ki je bila tedaj mladoletna, 20. avgusta 2012 vložila prošnjo za dovoljenje za prebivanje iz zdravstvenih razlogov na podlagi člena 9b loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement

des étrangers (zakon z dne 15. decembra 1980 o vstopu na ozemlje, prebivanju, nastanitvi in odstranitvi tujcev) (*Moniteur belge* z dne 31. decembra 1980, str. 14584, v nadaljevanju: zakon z dne 15. decembra 1980). Office des étrangers (urad za tujce, v nadaljevanju: urad) je to prošnjo (v nadaljevanju: prošnja na podlagi člena 9b) 6. marca 2013 razglasil za dopustno.

- 4 Centre public d'action sociale de Seraing (javni center za socialno pomoč v Seraingu, v nadaljevanju: CPAS), nasprotna stranka v postopku v glavni stvari, je osebi LM dodelil finančno socialno pomoč po stopnji za družinske člane, ki preživljajo gospodinjstvo.
- 5 Urad je nato zoper osebi R in LM sprejel tri odločbe o zavrnitvi prošnje na podlagi člena 9b, vendar pa so bile te po vložitvi tožbe pri Conseil du contentieux des étrangers (upravno sodišče za pravdne zadeve za tujce, v nadaljevanju: CCE) sistematično umaknjene.
- 6 Četrta odločba je bila vročena zadevni osebi 25. februarja 2016 skupaj z odredbo o zapustitvi ozemlja v 30 dneh. Zoper to odločbo je bila vložena tožba za odložitev izvršitve in razglasitev ničnosti pri CCE, ki še ni rešena.
- 7 Ker vložitev te tožbe nima samodejnega odložilnega učinka, osebi LM in R od 26. marca 2016 nezakonito prebivata na belgijskem ozemlju.
- 8 CPAS v Seraingu je od tega datuma odvzel finančno pomoč. 22. marca 2016 je osebi R zagotovil nujno zdravstveno pomoč, pri čemer je prevzel stroške bolnišničnega zdravljenja.
- 9 Po postopku za izdajo začasne odredbe tribunal du travail de Liège (delovno sodišče v Liègeu) je bila ponovno vzpostavljena finančna pomoč po stopnji za gospodinjstvo.
- 10 Ta pomoč je bila ponovno ukinjena z odločbama, vročenima osebi LM 22. maja 2017, ker je oseba R 11. aprila 2017 postala polnoletna. CPAS je s tema odločbama, po eni strani, osebi LM odvzel finančno pomoč po stopnji za gospodinjstvo z učinkom 11. aprila 2017, to je datum, od katerega ji ni bilo več treba skrbeti za mladoletnega otroka, in ji, po drugi strani, zaradi nezakonitega prebivanja zavrnil vse druge socialne pomoči, ki niso nujna zdravstvena pomoč.
- 11 Oseba R zaradi svojega zdravstvenega stanja od polnoletnosti prejema socialno pomoč po stopnji za izolirane osebe skupaj z družinskimi dajatvami, do katerih je upravičena zaradi invalidnosti.
- 12 Tribunal du travail de Liège (delovno sodišče v Liègeu) je s sodbo z dne 16. aprila 2018 na podlagi sodbe Sodišča z dne 18. decembra 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) (v nadaljevanju: sodba Abdida), priznalo odložilni učinek tožbe, vložene pri CCE zoper odločbo o zavrnitvi prošnje na podlagi člena 9b. Tribunal du travail de Liège (delovno sodišče v Liègeu) je posledično CPAS naložilo, naj osebi LM plača finančno pomoč po stopnji za gospodinjstvo

za obdobje med 26. marcem 2016, ko je bila vložena prošnja, in 10. aprilom 2017, to je dan pred dosego polnoletnosti njene hčere.

- 13 Za obdobje od 11. aprila 2017 je tribunal du travail (delovno sodišče) na podlagi ugotovitve, da oseba LM od tega datuma ni bila več roditelj mladoletnega otroka, ki bi se lahko skliceval na zdravstveno nezmožnost za njegovo vrnitev, razsodilo, da so bile odločbe, s katerimi mu je bila zavrnjena finančna socialna pomoč, od tega datuma utemeljene.
- 14 Oseba LM je vložila pritožbo zoper sodbo v delu, v katerem je bila z njo potrjena zakonitost odločb CPAS o odvzemu in zavrnitvi socialne pomoči zanjo od 11. aprila 2017.

II. Pravni okvir

1. Belgijsko pravo

- 15 V skladu s členom 9b zakona z dne 15. decembra 1980 lahko tujec, ki prebiva v Belgiji in ki ima tako bolezen, ki utemeljeno ogroža njegovo življenje ali telesno celovitost ali zaradi katere utemeljeno tvega, da bo nehumano ali poniževalno obravnavan, pri ministru ali osebi, ki jo ta pooblasti, zaprosi za dovoljenje za prebivanje v Kraljevini Belgiji, kadar v njegovi državi izvora ali v državi, v kateri prebiva, ne obstaja nikakršno ustrezno zdravljenje. Gre za odstopanje od splošnega pravila iz člena 9, v skladu s katerim se prošnja za dovoljenje za prebivanje, daljše od treh mesecev, vloži pri belgijskem diplomatskem ali konzularnem predstavništvu, pristojnem za kraj stalnega ali začasnega prebivališča v tujini.
- 16 Na podlagi člena 57(2) loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'action sociale (*Moniteur belge* z dne 5. avgusta 1976, str. 9876, belgijski sistemski zakon z dne 8. julija 1976 o javnih centrih za socialno pomoč; v nadaljevanju: zakon z dne 8. julija 1976) je posledica nezakonitosti prebivanja zavrnitev kakršne koli socialne dajatve, če to ni nujna zdravstvena pomoč.
- 17 Belgijsko ustavno sodišče je uvedlo sodno izjemo od zadnjenavedenega pravila v korist nezakonito prebivajočega tujca, ki dokaže, da iz zdravstvenih razlogov nikakor ne more izvršiti izvršljive odredbe o zapustitvi ozemlja.
- 18 Cour d'arbitrage (arbitražno sodišče) – danes Cour constitutionnelle (ustavno sodišče) – je s sodbo št. 80/99 z dne 30. junija 1999 razsodilo, da sta z navedenim členom 57(2) kršena člena 10 in 11 ustave, če se omejitev socialne pomoči izključno na nujno zdravstveno pomoč „uporablja za osebe, ki iz zdravstvenih razlogov nikakor ne morejo izvršiti odredbe o zapustitvi Belgije“, ker „se z njo brez razumne utemeljitve enako obravnavajo osebe v bistveno različnih položajih: tiste, ki se lahko odstranijo, in tiste, ki se ne morejo odstraniti iz zdravstvenih razlogov. S tega vidika je člen 57(2) diskriminatoren.“

- 19 S sodbo št. 194/2005 z dne 21. decembra 2005, ki jo je izdalo arbitražno sodišče, je bilo področje uporabe te sodno določene izjeme razširjeno na nezakonito prebivajoče starše, ki skrbijo za hudo bolnega mladoletnega otroka. V tej sodbi je razsodilo, da sta s členom 57(2) zakona z dne 8. julija 1976 kršeni ustavni načeli nediskriminacije, ker so bile v njem obravnavane „enako in brez razumne utemeljitve osebe v bistveno različnih položajih: tiste, ki jih je mogoče odstraniti, in tiste, ki jih ni mogoče odstraniti, ker so starši – kar lahko dokažejo – mladoletnega otroka, ki iz zdravstvenih razlogov nikakor ne more izvršiti odredbe o zapustitvi ozemlja zaradi težke invalidnosti, za katero ni ustrezne zdravstvene oskrbe v njegovi izvorni državi ali drugi državi, ki bi jo morala prevzeti, in čigar pravico do družinskega življenja je treba ohraniti z zagotovitvijo navzočnosti njegovih staršev ob njem“. Ustavno sodišče je to ugotovilo zlasti na podlagi člena 8 EKČP.
- 20 Prvostopenjska in pritožbena sodišča so nato v obširni sodni praksi izoblikovala tri merila, ki jih mora kumulativno izpolnjevati nezakonito prebivajoči tujec – ali njegov mladoletni otrok – ki se sklicuje na tako popolno zdravstveno nezmožnost za vrnitev v svojo izvorno državo, in sicer resnost bolezni, nerazpoložljivost ustrezne oskrbe v izvorni državi in dejanska nezmožnost dostopa do oskrbe v izvorni državi.

2. Mednarodno pravo in pravo Unije

- 21 Člen 8 EKČP določa:

„Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja

1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja.

2. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

- 22 Sodišče je v sodbi Abida razsodilo:

„Člena 5 in 13 Direktive 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav v povezavi s členoma 19(2) in 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah ter člen 14(1)(b) navedene direktive je treba razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni zakonodaji, ki:

- za pravno sredstvo, vloženo zoper odločbo, s katero se državljanu tretje države, ki ima hudo bolezen, odreja, naj zapusti ozemlje države članice, ne določa suspenzivnega učinka, kadar je lahko zaradi izvršitve te odločbe ta državljan

tretje države izpostavljen resnemu tveganju za hudo in nepopravljivo poslabšanje zdravstvenega stanja, ter

- ne določa zagotavljanja, kolikor je mogoče, osnovnih pogojev za bivanje navedenega državljana tretje države, da bi omogočila, da se lahko nujna zdravstvena oskrba in osnovno zdravljenje učinkovito zagotovita v obdobju, v katerem je ta država članica po vložitvi tega pravnega sredstva dolžna odložiti odstranitev tega državljana tretje države.“

- 23 Pritožnik se sklicuje tudi na člen 19(2), člen 47, člen 7 in člen [21] Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina) ter člene 5, 13 in 14(1)(b) Direktive 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav (UL 2008, L 348, str. 98).

III. Predmet spora o glavni stvari in stališča strank

- 24 Pritožnik izhaja iz ugotovitve, da je tribunal du travail (delovno sodišče) upravičeno uporabilo ugotovitve iz sodbe Abdida, na podlagi katerih je njegovi hčeri dodelilo socialno pomoč, in sicer zaradi odložilnega učinka tožbe, ki jo je vložil pri CCE, ko je bila še mladoletna, zaradi sklepečnega očitka, navedenega v njej v zvezi z njenim zdravstvenim stanjem.
- 25 Po njegovem mnenju se njegova hči niti on sam zaradi hudih bolezni, ki sta prizadeli njegovo hčer, nikakor ne moreta vrniti, saj naj bi zdravstveni delavci potrdili, da je zaradi resnosti invalidnosti osebe R nujna navzočnost njenega očeta ob njej, kar naj bi mu onemogočalo izvršitev odredbe o zapustitvi ozemlja.
- 26 Navaja, da bi se z izvršitvijo te odredbe o zapustitvi ozemlja nerazumno poseglo v pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, ki naj bi mu bilo zagotovljeno s členom 8 EKČP.
- 27 Glede na ta položaj višje sile, zaradi katerega naj fizično in moralno ne bi mogel zapustiti ozemlja, je treba po njegovem mnenju izključiti uporabo člena 57(2) zakona z dne 8. julija 1976. Poleg tega navaja, da CPAS ni izpodbijal potrebe po družinski celici, ki jo oblikuje s svojo hčerjo, in naj bi zato ugodil prošnji za njeno finančno pomoč, po stopnji za izolirane osebe. Toda oče in hči naj bi še naprej imela stalne stroške (najemnina, električna, stroški za zdravila, zdravniški stroški itd.), njuni viri pa naj bi se zmanjšali za 25 % glede na obdobje, v katerem je oseba LM prejela finančno pomoč po stopnji za gospodinjstvo.
- 28 Oseba LM zato prosi Cour du travail de Liège (delovno sodišče v Liègeu), naj CPAS naloži, naj ji z učinkom od 11. aprila 2017 dodeli finančno pomoč po stopnji za gospodinjstva ali, podredno, po stopnji za sobivanje.
- 29 CPAS najprej izpodbija odložilni učinek tožbe, ki jo je vložila oseba LM pri CCE.

- 30 Dalje meni, da zavrnitev dodelitve socialne pomoči zadevni osebi ne pomeni nespoštovanja njenega zasebnega in družinskega življenja, saj naj bi, po eni strani, oba, tako oče kot hči, prebivala nezakonito ter naj, po drugi strani, odločba o odvzemu socialne pomoči osebi LM nikakor ne bi preprečevala sobivanja z njenim polnoletnim otrokom in njenega zagotavljanja pomoči temu otroku, potrebnega zaradi njegovega zdravstvenega stanja.
- 31 Poleg tega naj zdravstvena nezmožnost za vrnitev ne bi mogla biti priznana osebi LM, saj naj sama ne bi trpela zaradi zdravstvenih težav in naj bolezensko stanje njene hčere – katerega resnosti CPAS ne izpodbija – ne bi pomenilo višje sile, na katero se sklicuje za izključitev uporabe člena 57(2) zakona z dne 8. julija 1976.
- 32 CPAS nazadnje izpodbija stiske, ker naj oseba LM ne bi dokazala, da finančna pomoč, dodeljena njeni hčeri, skupaj z družinskimi dodatki za invalida, ne bi zadostovala za pokritje vseh potreb obeh zadevnih oseb.
- 33 CPAS zato predlaga potrditev izdane sodbe.

IV. Presoja Cour du travail (delovno sodišče)

- 34 Cour du travail (delovno sodišče) meni, da predmet spora ni določitev, ali oseba R, ki je postala polnoletna, izpolnjuje merila za popolno zdravstveno nezmožnost za vrnitev, kar je bilo že dokazano. CPAS ji namreč kljub njenemu nezakonitemu prebivanju na belgijskem ozemlju dodeljuje finančno socialno pomoč zaradi hude bolezni, za katero trpi in za katero po soglasnem mnenju zdravnikov specialistov, ki jo spremljajo več let, potrebuje ustrezno oskrbo, ki ji jo je zaradi slabih zdravstvenih razmer v Kongu mogoče zagotoviti le v Belgiji.
- 35 Predmet spora o glavni stvari je določitev, ali ima navzočnost osebe LM ob njeni hčeri, ki je po mnenju zdravstvenih delavcev nujna, lahko za pravno posledico, da se v korist osebe LM izključi tudi člen 57(2) zakona z dne 8. julija 1976, tako da se ji lahko finančna pomoč dodeli poleg tiste, ki jo prejema njena hči.

1. Razlikovanje med popolno zdravstveno nezmožnostjo za vrnitev in legalizacijo prebivanja iz zdravstvenih razlogov

- 36 Cour du travail (delovno sodišče) opozarja na temeljno razlikovanje, ki ga je treba upoštevati, in sicer razlikovanje med popolno zdravstveno nezmožnostjo za vrnitev, na eni strani, ter merili, določenimi v sodbi Abida, od katerih je odvisen odložilni učinek sodbe za razglasitev ničnosti in za odložitev izvršitve zoper odločbo o zavrnitvi prošnje na podlagi člena 9b, na drugi strani.
- 37 To razlikovanje je bilo že izpostavljeno v sodbi Cour du travail de Bruxelles (delovno sodišče v Bruslju) z dne 13. maja 2015, ki je razsodilo, da je zdravstvena nezmožnost za vrnitev samostojen pojem glede na tistega, ki je upošteven za prošnjo na podlagi člena 9b. Ta ugotovitev temelji na teh preudarkih:

- Cour constitutionnelle (ustavno sodišče) se pri ugotovitvi v svoji sodbi št. 80/99, da je šlo za kršitev členov 10 in 11 ustave, ni sklicevalo niti na člen 3 EKČP niti na sodbo ESČP z dne 2. maja 1997, D. proti Združenemu kraljestvu (CE:ECHR:1997:0502JUD003024096). Enako velja za njegovo sodbo št. 194/2005.
 - V zadnjenavedeni sodbi Cour constitutionnelle (ustavno sodišče) šteje za oviro za vrnitev neobstoj „ustrezne oskrbe v izvorni državi“, ESČP pa navaja, da „dejstvo, da bi se v primeru izгона iz države pogodbenice položaj tožeče stranke močno poslabšal, zlasti če bi se bistveno skrajšala njena življenjska doba, samo po sebi ne zadostuje za kršitev člena 3 (EKČP)“ (sodba z dne 27. maja 2008, N. proti Združenemu kraljestvu, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, točka 42, v nadaljevanju: sodba N. proti Združenemu kraljestvu), to je sodna praksa, na katero se je ESČP od tedaj sklicevalo od takrat, glej zgoraj.
 - Socialna pomoč, dodeljena v primeru zdravniške nezmožnosti za vrnitev, ima isto podlago kot socialna pomoč, dodeljena tujcu, ki se iz razlogov, neodvisnih od njegove volje, vendar nezdravstvene narave, ne more vrniti v svojo izvorno državo (npr. če ta država ne želi izdati potrebnih dokumentov). Za dodelitev socialne pomoči je torej odločilna nezmožnost vrnitve kot taka, in ne le zdravstvene okoliščine, iz katerih izvira ta nezmožnost.
 - Posebej omejujoč formalizem, značilen za preučitev pogojev za prebivanje, torej za obravnavo prošnje za socialno pomoč ni ustrezen.
- 38 Cour de travail (delovno sodišče) ugotavlja, da je treba pri analizi argumentov pritožnika jasno razločevati, na eni strani, med merili, zahtevanimi za priznavanje primera višje sile, ki onemogoča izvršitev odredbe o zapustitvi ozemlja, ter, na drugi strani, veliko bolj omejujoča merila, povezana s tveganjem, da se bo zdravstveno stanje nezakonito prebivajočega tujca resno in nepovratno poslabšalo, in potrebna za priznanje odložilnega učinka tožbe za razglasitev ničnosti in za odložitev odločbe o zavrnitvi prošnje na podlagi člena 9b.

2. Mnenje državnega tožilstva

- 39 Državno tožilstvo v svojem pisnem mnenju poudarja resnost bolezni osebe R in njeno stopnjo odvisnosti. Ugotavlja, da ima oseba R, ki sobiva s svojim očetom LM od njunega prihoda v Belgijo, samo njegovo čustveno oporo, ki ji pomaga premagovati preizkušnje zaradi ponavljajočih se zapletov in bolnišničnega zdravljenja, dosledno spremljati njeno zdravniško zdravljenje, sprejemati dobre odločitve glede zdravljenja ter prestati težek kirurški poseg, ki bo nujen v bližnji prihodnosti, in to v okoliščinah, v katerih gre lahko za smrtno nevarnost. Postavlja se torej vprašanje, ali nesporna potreba po navzočnosti osebe LM ob hčeri slednjo postavlja v položaj, da ne bi mogla izvršiti odredbe o zapustitvi ozemlja.

- 40 Državno tožilstvo se zato razprave loteva z vidika člena 8 EKČP, pri čemer je analiziralo njegovo uporabo s strani ESČP za zasebna in družinska razmerja med starši in njihovimi polnoletnimi otroki ali med polnoletnimi sorojenci. Po njegovem mnenju je v obravnavanem primeru dokazan „položaj posebne odvisnosti polnoletnega otroka, osebe R, od njegovega očeta, v obsegu, ki presega običajne čustvene vezi in ki se [mu] zdi očiten glede na zdravstveno stanje“.
- 41 Državno tožilstvo Cour du travail (delovno sodišče) predlaga, naj Sodišču Evropske unije predloži vprašanje za predhodno odločanje za razlago določb Direktive 2008/115 v povezavi s členoma 7 in [21] Listine, pri čemer prvonavedeni določa pravico do zasebnega življenja in drugonavedeni prepoved diskriminacije zaradi starosti.
- 42 Cour du travail (delovno sodišče) se strinja z mnenjem državnega tožilstva in meni, da je treba pravno podlago ne glede na to, na katero pravno podlago se sklicuje pritožnik – nezmožnost vrnitev zaradi višje sile ali odložilnega učinka na podlagi sodbe Abdida – preučiti z vidika pravice do zasebnega in družinskega življenja.

3. Preučitev z vidika pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja

- 43 V sodni praksi ESČP so bila izoblikovana naslednja načela.
- 44 Razmerje med otrokom in njegovimi starši je, polnopravno, sestavni del „družinskega življenja“, zato je zaščiten s členom 8 (glej med drugim sodbe z dne 21. decembra 2001, Şen proti Nizozemski, CE:ECHR:2001:1221JUD003146596; z dne 19. februarja 1996, Gül proti Švici, CE:ECHR:1996:0219JUD002321894; in z dne 28. novembra 1996, Ahmut proti Nizozemski, CE:ECHR:1996:1128JUD002170293).
- 45 Namen te določbe je zlasti posameznika zaščititi pred samovoljnim poseganjem javnih organov. Poleg tega lahko povzroči nastanek pozitivnih obveznosti za državo pogodbenico, da se zagotovi dejansko spoštovanje družinskega življenja. Poseganje v izvajanje te pravice je predmet nadzora sorazmernosti, s katerim se spoštovanje politike priseljevanja, o kateri odloča nacionalni zakonodajalec, uravnoteži z resnostjo posega v pravico zadevnih oseb do spoštovanja njihovega družinskega življenja. Sodnik mora konkretno presoditi, ali je država pri izvajanju svoje diskrecijske pravice spoštovala člen 8, tako da je upoštevala ustrezno ravnotežje med nasprotnimi si interesi posameznika in družbe kot celote.
- 46 Družinsko razmerje mora biti dejansko. ESČP dejansko preučuje kakovost in intenzivnost tega razmerja. Cour du travail (delovno sodišče) ugotavlja, da v obravnavanem primeru tesno družinsko razmerje med osebo LM in hčerjo R ni sporno ter da je ta prvi pogoj torej *prima facie* izpolnjen.
- 47 Vprašanje ohranitve zaščite družinskega življenja med roditeljem in njegovim otrokom, ki je postal polnoleten, je bolj občutljivo. ESČP že dolgo priznava, da

pravica do družinskega življenja ni omejena na razmerja med starši in otroki, pri čemer je ta pojem razširil prek primarne družine, tako da vključuje razmerja med člani, ki so v tesnem sorodstvenem razmerju, zlasti med starimi starši in vnuki, pod pogojem, da so zadevna razmerja resnična, dejanska in tesna (glej zlasti sodbi z dne 13. junija 1979, Marckx proti Belgiji, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, in z dne 9. junija 1998, Bronda proti Italiji, CE:ECHR:1998:0609JUD002243093).

- 48 ESČP je izdalo „Guide sur l'article 8 de la Convention européenne des droits de l'homme“ (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_FRA.pdf) (Napotila v zvezi s členom 8 Evropske konvencije o človekovih pravicah, v nadaljevanju: Napotila). V skladu s točko 298 Napotil „na področju priseljevanja ni družinskega življenja med starši in odraslimi otroki, razen če se dokaže obstoj dodatnih elementov odvisnosti, ki presega običajne čustvene vezi“; v točki 285 je navedeno, da „je [ESČP] v svoji najnovejši sodni praksi menilo, da družinska razmerja, ki jih imajo odrasli s svojimi starši ali svojimi brati ali sestrami, uživajo manjšo zaščito, razen če ne bi bil dokazan obstoj dodatnih elementov odvisnosti, ki presega običajne čustvene vezi“¹.
- 49 ESČP je prav tako v zadevah, ki se nanašajo na mlade odrasle, ki še niso ustvarili svoje družine, priznalo, da je treba njihova razmerja s starši in drugimi ožjimi družinskimi člani tudi obravnavati kot družinsko življenje. Večina zadev se nanaša na izgone tujcev, ki so storili kazniva dejanja, toda načela, ki jih je v zvezi s tem upoštevalo ESČP, so toliko bolj zanimiva, ker bi se morala *a fortiori* uporabljati za bolne tujce, ki jim ni mogoče očitati nobenega kaznivega dejanja. ESČP je tako v točki 62 sodbe z dne 23. junija 2008, Maslov proti Avstriji (CE:ECHR:2008:0623JUD000163803), poudarilo: „Tožeča stranka je bila ob naložitvi prepovedi prebivanja mladoletna. Polnoletnost, in sicer ob dopolnitvi 18. leta, je dosegla, ko je ukrep postal dokončen, to je novembra 2002, po tem ko je Cour constitutionnelle (ustavno sodišče) izdalo svojo odločbo, vendar je še vedno živela s starši. Vendar pa je ESČP v nekaterih zadevah, ki se nanašajo na mlade odrasle, ki še niso ustvarili svoje družine, priznalo, da je treba njihova razmerja s starši in drugimi ožjimi družinskimi člani obravnavati tudi kot „družinsko življenje“.“
- 50 ESČP je celo priznalo obstoj družinskega razmerja, ki upravičuje zaščito iz člena 8 EKČP v položajih, v katerih je to razmerje bodisi bilo še v zametku bodisi je bilo njegovo izvajanje močno omajano zaradi posebnih okoliščin zadevne družinske celice, pri čemer je poudarilo, da „če se dokaže obstoj družinskega razmerja, mora država načeloma ukrepati tako, da omogoči okrepitev tega razmerja, in sprejeti ukrepe, s katerimi lahko združi zadevna roditelja in otroka“ (sodba z dne 26. februarja 2002, Kutzner proti Nemčiji, CE:ECHR:2002:0226JUD004654499). Nasprotno bi bilo treba to pozitivno

¹ Ta sklicevanja zadevajo različico Napotil, kot so bila posodobljena 31. junija 2018. V različici z dne 31. decembra 2018 gre za točki 311 oziroma 297.

obveznost toliko bolj uporabiti v primeru trajno vzpostavljenih družinskih razmerij.

- 51 Točka 301² Napotil se nanaša na sodbo z dne 13. decembra 2016, Paposhvili proti Belgiji, CE:ECHR:2016:1213JUD 004173810 (v nadaljevanju: sodba Paposhvili), na katero se je ESČP sklicevalo v svoji sodni praksi v zadevi N. proti Združenemu kraljestvu. ESČP je v točki 183 sodbe Paposhvili pojasnilo, da je treba pod „drugi zelo izjemni primeri“, ki lahko v smislu sodbe N. proti Združenemu kraljestvu povzročijo težavo glede na člen 3, razumeti primere odstranitve hudo bolne osebe, v katerih obstajajo resni razlogi za domnevo, da tej osebi sicer ne grozi neposredna smrt, vendar bi obstajala dejanska nevarnost, da bi se njeno zdravstveno stanje zaradi neobstoja ustrezne oskrbe v ciljni državi ali zaradi nedostopa do te oskrbe lahko resno, hitro in nepovratno poslabšalo, kar bi povzročilo neizmerno trpljenje ali bistveno skrajšanje njene življenjske dobe. ESČP pojasnjuje, da ti primeri ustrezajo višjemu pragu za uporabo člena 3 Konvencije v zadevah, ki se nanašajo na odstranitev hudo bolnih oseb.
- 52 Cour du travail de Liège (delovno sodišče v Liègu) ugotavlja, da se zdi, da predvidljive posledice prekinitve zdravljenja, do katerega je upravičena oseba R, z vseh vidikov ustrezajo pragu resnosti, opredeljenemu v sodbi Paposhvili.
- 53 Po drugi strani pa fizična navzočnost LM ob njegovi polnoletni hčeri prav tako ostaja enako nujna kot takrat, ko je bila mladoletna, saj je zaradi resnosti bolezenskega stanja, zaradi katerega trpi, še posebno ranljiva.
- 54 Čeprav CPAS v zvezi s tem upravičeno navaja, da zavrnitev dodelitve socialne pomoči osebi LM sama po sebi ne pomeni kršitve njenega zasebnega in družinskega življenja, saj ta kršitev ne izhaja neposredno iz neobstoja socialne pomoči, temveč iz odredbe o zapustitvi ozemlja, naslovljene na zadevno osebo, če bi jo urad izvršil, pa se s CPAS, nasprotno, ni mogoče strinjati v delu, v katerem je navedel, da „odločba dont recours *de facto* sedanjemu pritožniku ne preprečuje, da še naprej živi s hčerjo in ji vsakodnevno pomaga“.
- 55 Ni namreč mogoče zaobiti vprašanja finančnih sredstev, ki so nujna, da bi lahko zadevna oseba ohranila svojo podporo in svojo fizično navzočnost ob polnoletni hčeri. Oseba LM, ki je še vedno v delovno aktivni starosti, je zaradi nezakonnosti svojega prebivanja izključena s trga dela, zato nima lastnih virov.

V. Odločitve Cour du travail de Liège (delovno sodišče v Liègu)

- 56 Zapletenost vprašanja s pravnega vidika, ki izhaja iz polnoletnosti hčere zadevne osebe, upravičuje to, da Cour de travail de Liège (delovno sodišče v Liègu) pri Sodišču Evropske unije vložil predlog za sprejetje predhodne odločbe. Po drugi strani Cour de travail de Liège (delovno sodišče v Liègu) pri Cour

² V različici Napotil z dne 31. decembra 2018 gre za točko 314.

constitutionnelle (ustavno sodišče) vlaga predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki se nanaša na morebitno kršitev določb ustave v zvezi z enakostjo pred zakonom, nediskriminacijo, spoštovanjem zasebnega in družinskega življenja ter pravico do človeka dostojnega življenja. Nazadnje, Cour du travail de Liège ponovno odpira razpravo, da bi se stranke izrekle o zadevni stiski.

VI. Predložitev zadeve Sodišču Evropske unije

57 Cour du travail de Liège (delovno sodišče v Liègeu, Belgija) predlaga Sodišču, naj odloči o naslednjem predhodnem vprašanju:

„Ali je člen 57(2), prvi pododstavek, točka 1, loi belge du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'action sociale (belgijski sistemski zakon z dne 8. julija 1976 o javnih centrih za socialno pomoč) v nasprotju s členoma 5 in 13 Direktive 2008/115/ES v povezavi s členom 19(2) in členom 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, členom 14(1)(b) te direktive ter členoma 7 in [21] Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, kot sta pojasnjena v sodbi Sodišča Abdida z dne 18. decembra 2014 (C-562/13):

- prvič, ker vodi do tega, da se tujcu, ki je državljan tretje države in nezakonito prebiva na ozemlju države članice, odvzame pravica, da se, kolikor je mogoče, poskrbi za njegove osnovne potrebe med izvrševanjem tožbe za razglasitev ničnosti in odložitev izvršitve, ki jo je v svojem imenu in [kot] zastopnik svojega tedaj še mladoletnega otroka vložil zoper odločbo, s katero jima je bila odrejena zapustitev ozemlja države članice,
- pri čemer, drugič, po eni strani, navedeni danes polnoletni otrok trpi za hudo boleznijo, ki bi jo lahko izvršitev te odločbe njegovo zdravstveno stanje resno in nepovratno poslabšala ter so zdravstveni delavci, po drugi strani, presodili, da je navzočnost tega roditelja ob njegovem polnoletnem otroku nujna zaradi njegove ranljivosti, ki izhaja iz njegovega zdravstvenega stanja (ponavljajoči se zapleti, povezani z anemijo srpastih celic, in nujnost kirurškega posega, da bi se preprečila paraliza?)“